

de kerk van Harssens

De naam Harssens komt al rond 1000 voor in het register van het klooster Werden. Het is niet bekend wanneer de parochie Harssens werd gesticht. In 1365 was Harssens zeker een zelfstandige parochie met een kerk en een steenhuis. Toen in 1540 de tweede borg Harssens verrees, werden de kerk en de pastorie in het terrein van de nieuwe borg opgenomen. Een gracht scheidde de borg en de kerk. Over een stenen dam kon men vanuit de borg de kerk bereiken.

Harssens en Adorp zijn van oorsprong twee afzonderlijke parochies ressorterend onder de proosdij van Baflo, binnen het aartsdiaconaat Frisia van het bisdom Munster. Na de reductie (1594) werd Harssens kerkelijk met het naburige Adorp gecombineerd. De collatoren van Adorp gingen accoord met een combinatie van "haer pastorie" met die van Harssens. Er werd geen predikant aangesteld. Daarbij werd afgesproken dat om de derde zondag in de kerk van Harssens gepreekt zou worden.

De pastorieboerderij van Harssens raakte spoedig in verval. In het kohier van verpondingen (lijsten van schattingen voor het heffen van belasting) uit 1628 lezen we: *"De wehem offte pastorie toe Harsens hefft drie vervallene ruimen met een achterhuis van 8 vack, stenen muiren ende pannendack.* Het achterhuis bood dus plaats aan liefst (8 x 2 x 2) 32 koeien.

Goede afbeeldingen van de kerk zijn niet bekend. Op de kaart van de gebroeders Coenders uit ca. 1677 is een schets van de kerk en de borg te zien. De kerk heeft een losstaande toren die even hoog is als het schip. Volgens de overlevering zou de kerk van Harssens zeer fraai zijn geweest. De vloeren waren belegd met witte en zwarte marmeren platen. In 1716 werd in het koor van de kerk nog een Van Ewsum ter aarde besteld.

Tot ongeveer het midden van de 18e eeuw werd er nog door de predikant van Adorp in Harssens gepreekt, voornamelijk op bijzondere Christelijke feestdagen. In de loop van de 18^e eeuw gaat het bergafwaarts met het Harssens. Rond 1740 werd de borg afgebroken. Een 18e eeuwse beschrijving van de woonplaats Harssens luidt als volgt:

"Harssens, dat op eenen verheven grond in vette grazige kleilanden, een uur gaans van die stad, ligt. In de oude bescheiden droeg het de naam van Hersing of Hersenze; en had nog lang een eigen kapel, waarvan het gebouw er nog wel staat, maar zo vervallen, dat het tot den dienst onbruikbaar is"

De heer van Wetsinge, die kerkvoogd te Harssens was, heeft alles in het werk gesteld om de kerk te behouden. De overlevering verteld *"dat men de kerk weg wilde hebben omdat zij steeds een toonbeeld geweest was van roof en schandaal"*. Er was blijkbaar veel vandalisme in dit gebied. Werd er buiten of binnen aan de kerk iets hersteld, dan duurde het maar enkele weken of dagen, of baldadige handen hadden alles weer vernield. Sloot men na de godsdienstoefening zorgvuldig de kerkdeur, dan stond ze spoedig weer wagenwijd open. Zelfs de kostelijke marmeren vloeren waren niet veilig: ze verdwenen één voor één. Er scheen een vloek op de kerk te rusten, op geheimzinnige manier werd ze langzaam geplunderd en gesloopt. In 1785 werd de reeds gehavende kerk op afbraak verkocht. In 1800 verkoopt de kerkvoogd het kerkhof.

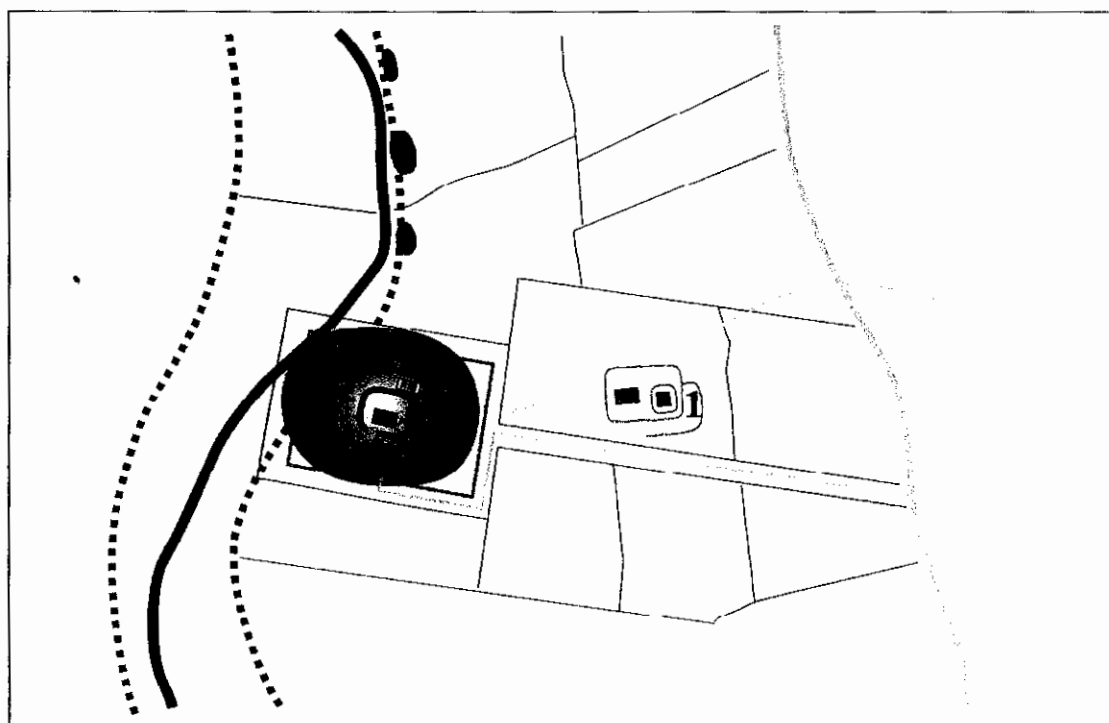
Zo'n veertig jaar later haalt meester Brill, in zijn schoolmeesterrapport van 1828, herinnering op aan de kerk van Harssens:

“Te Harssens stond eertijds eene kleine burght, zijnde bewoont geweest door de Ewsums die daar voor hunnen rekening ook ene kapel hadden en waarin zy drie malen des jaars dienst lieten doen, n.l. op den tweede Kerst- Paas- en Pinksterdag. Deze burg werd afgesleten in het jaar 1736, maar de Kapel bleef staan, terwyl de Predikant van Adorp alle jaren op de tyden aldaar moest prediken. Deze kapel werd echter niet meer onderhouden, kwam dus in verval en is in 1785 verkocht en afgesleten. De klok welke thans te Adorp hangt is toen van Harssens naar Adorp overgevoerd en in de aldaar nieuw getimmerde toren geplaatst en de Adorper klok ofschoon groter en zwaarder zynde doch van slechteren klank, werd als toen verkocht”.

Van de kerk van Harssens rest dus slechts de luidklok. De klok is ieder uur te horen, ook al wordt hij geluid te Adorp. De 135 kilo zware klok werd in 1681 gegoten op kosten van de bevolking van Harssens. Het opschrift luidt: *“Henric Wegewart D.J. heft mi gegoten vor de van Harsens in Deventer anno 1681”*

Harssens nu

Van het dorp Harssens, de twee generaties borgen, de kerk en de pastorie is weinig overgeleverd. Ruim een kilometer ten zuiden van Adorp liggen westelijk van de provinciale weg de restanten van de oude woonplaats. Het Groninger Landschap heeft recent de plek toegankelijk gemaakt. Reeds in de 6^e eeuw voor Christus woonden hier mensen. Er is op Harssens vrijwel uit alle eeuwen aardewerk aangetroffen. Dit jaar is het kerkhof van Harssens teruggevonden. De kerk zal in de onmiddellijke omgeving gestaan hebben. De onderstaande tekening geeft een indruk van de oude woonplaats.

- restanten veldovens
- voormalige rivier
- voormalige dijk
- kerkhof

- 1 fundament 13e eeuwse borg
- 2 fundament en gracht 16e eeuwse borg
- 3 vermoedelijke locatie van de kerk van Harssens

